

Изходящ № дата 201 г.

Входящ № 604 дата 17.11.2020 г.

София 1113, бул. Шипченски проход № 52, б. 6
тел.: 02/ 979 20 98 ; факс: 02/ 870 21 91

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Владимир Златарски,

Институт за исторически изследвания при БАН

относно конкурс за заемане на академичната длъжност

професор по професионално направление 2.2. История и

археология, научна специалност „История на България“ (Нова

българска история – Стопанска и социална история на

България през XX век), за нуждите на секция „Нова българска

история“, обявен в „Държавен вестник“, бр. 66 от 24.07.2020 г.

В този конкурс за професор като единствен кандидат

участва доц. д-р Даниел Вачков от Института за исторически

изследвания при БАН, който той ръководи от 2017 г.

Представени са всички изисквани от нормативната база

материали, които дават пълна информация за научната и

преподавателската му дейност. Всички научни трудове са

публикувани след заемането на академичната длъжност

„доцент“ като комплектът включва 5 монографии, в които

кандидатът е автор или съавтор, както и 37 студии и статии.

Доцент Вачков е утвърден изследовател на стопанската

история на България. Неговите научни интереси и проучвания

покриват голям период от историята и съответно различните

икономически системи на Третото българско царство и на НРБ.

Текстовете му са изградени на стабилна изворова основа и

познаване на документалните архиви. Това им придава

оригинален и новаторски характер.

Няма да е пресилено да се каже, че трудовете на кандидата покриват теми от цялата стопанска история на България от Освобождението почти до края на XX век. Обусловено от историческия процес те могат да се разделят на два големи периода – преди и след 1944 г. В разработките на доц. Вачков за първия период са проучвани най-разнообразни проблеми от развитието и модернизация в търговския, финансовия и банковия сектор. Въз основа на богат и разнообразен материал, както и на редица математически изчисления, са анализирани държавните финанси по време и след ключови събития като Съединението, Независимостта, времената на войните. Важен акцент са проучванията върху междувоенния период. В тях намират място темите за банковата система с нейната кредитна и инвестиционна политика, различните социално-икономически измерения на бежанския проблем, развитието на индустрията. Следва да се подчертае, че тази специфична и предполагаща сериозна подготовка на учения тематика е представена в нейната тясна преплетеност с общото историческо развитие, с политическите събития, но също и с хората, които осъществяват процесите. Този интердисциплинарен подход, както и проследяването на връзката на случващото се в България със системата на международния ред придават живост на трудовете на доц. Вачков. Наред с научния си принос, те се четат леко и с интерес. Това е характерно и за написаните от него части в няколко учебника по „История и цивилизация“.

Втората група от изследвания, с които кандидатът участва в конкурса, са тези за времето на социализма. Те се характеризират с поставянето на нови приноси теми и са

отправна точка за изследване на различни проблеми. Текстовете му в книгата „История на Народна република България. Режимът и обществото“ са едни от първите проучвания относно икономиката на тоталитарния режим и случващото се в страната след 1944 г. Разкрива се една икономика, която не е основана на обичайните стопански принципи, а на идеологическа рамка, което я поставя в постоянна криза.

Основният труд, с който доц. Даниел Вачков участва в конкурса е монографията „Аварии и катастрофи. Хроника на социалистическата индустриализация“, публикувана от издателство „Сиела“ през 2018 г. Това е съвсем нова и неизследвана от историографията тема. Книгата е написана въз основа на богат архивен материал, в голямата си част неизползван в научния оборот до този момент. Темата е структурирана хронологически, в шест глави с ясни заглавия и подзаглавия, като акцентът е поставен върху първите десетилетия на комунистическото управление. След като в първата глава са разкрити причините за бързия ръст на аварията в началните години – като например лошите материална база, управление и организация - във втората е показан моделът, по който властта гледа на тези проблеми: не да се върви към преодоляването им чрез нови стопански модели, а да бъдат използвани в установяването на тежък репресивен контрол върху работничеството като част от обществото. В третата глава кандидатът убедително демонстрира промените в темповете на индустриализация през 50-те години като резултат от копиране и угаждане на външен модел, а не на обмислена собствена политика. Затова и липсва каквато и да е ефективност

в борбата с аварията и злополуките, които носят жертви и щети, а предизвикват и отглас в обществото, който бива заглушаван. В следващите три глави е показано как плахите опити за реформи не водят до значителни резултати, тъй като идеологическата повеля продължава да доминира над икономическата целесъобразност. Отчетено е и все по-голямото влияние, което нарастването на външния дълг и политическите събития вън и вътре в страната (като например Перестройката или Възродителния процес) оказват върху развитието на индустрията като цяло и върху аварията и катастрофите в частност.

В проучването на доц. Вачков са показани тежките проблеми, които съпътстват социалистическата икономика на България, при това в един изненадващо голям мащаб. Интересно би било да се направи едно сравнение с броя на жертвите и аварията в другите страни от социалистическия блок. Но и така изнесените данни разкриват тъжна картина: бързо амортизиране на една създадена съвсем скоро преди това материална база, тежките условия на труд за работниците и произтичащите от тези два компонента аварии и катастрофи. По този начин изследването представя една конкретика, която е силно критична към случващото се в индустрията. Парадоксалното е, че тази конкретика се вижда дори от документи, чиито съставители са имали точно обратното намерение - да прикрият случващото се или поне да го представят в някаква по-благоприятна форма. Аналитичната работа на кандидата с изворите води до разкриването на тези факти. Третият компонент в изследването е въпроса за

отношението на властта, която се показва практически неспособна да се справи със случващото се. Докато първоначално големият брой злополуки се отдава на вражески саботажи, впоследствие темата е напълно премахната от обществения фокус. Затова и от аварията и катастрофите се отива към един по-голям въпрос, а именно този за същността на социалистическата икономика. Доц. Вачков показва убедително със своята монография как митът за успешната индустриализация се разбива в една напълно различна реалност, прикривана от властта, която се показва неспособна да реши проблемите.

Представените за становище материали надвишават значително изискванията за заемане на академичната длъжност „професор“, а тематичната им насоченост е в рамките на обявения конкурс. Научната проблематика е значима и актуална, а резултатите от нейното разработване имат безспорен приносен и новаторски характер. Всичко това ми дава основание да си позволя убедено до препоръчам на членовете на уважаемото научно жури да гласуват за присъждане на академичната длъжност „професор“ на доц. д-р Даниел Вачков.

06.11.2020 г.

доц. д-р Владимир Златарски